

Mesindus maailmas, Euroopa Liidus ja Eestis

Kokkuvõtte loengust Karksi-Nuia mesindusõppusel 11.09.2010.a.

Lektor Aleksander Kilk, lektorileping PR-7-1.4- 4

Mesindusloeng toimus Eesti mesindusprogrammi raames, mida toetab Euroopa Liit

Mesindus maailmas

Kui maailma mesindust üldiselt vaadelda, siis viimaste aegade põhiliseks probleemiks on kujunenud mesilasperede massilise hukkumise tendents eelkõige Põhja-Ameerikas, aga ka Euroopas ja vähemal määral Põhja-Aafrikas ning Austraalias. Kuna selle nähtuse täpsed põhjused pole selged, siis on seda hakatud nimetama mesilasperede kollapsiks. Kui 2006.a. sügisel USA-s selle nähtusega esimest korda väga tugevasti kokku puututi ja mesilasperede arvukus hakkas kiiresti langema, siis reageeris USA valitsus ja Senat sellele kiiresti. Senati otsusega moodustati teadlastest spetsiaalne komisjon ja uurimisrühm, et mesilasperede kollapsi põhjusi uurida ja leida võimalusi selle nähtusega võidelda.

USA seaduseandjate kiire reageerimise taga on eelkõige see, et lisaks kodumaise mee tootmisele mõistetakse mesilaste tolmeldamistegevuse väga suurt tähtsust nii põllumajanduses kui keskkonnale. USA teadlaste seisukohta, et iga kolmas suutäis USA elanike toidulaual on sündinud või mõjutatud mesilaste tolmeldamistegevusest, tunnustab kogu sealne ühiskond. USA umbes 2,3 miljoni mesilasperest 1,5 miljonit peret leiavad igal aastal rakendamist spetsiaalselt aia- ja põllukultuuride sihipäraseks lepinguliseks tolmeldamistööks. Näiteks USA mandlikasvatuses, mis hõlmab pindala poolest ligi 300 000 ha, jääks mesilaste tolmeldamistegevuse puudumisel saamata kuni 95% saagist. USA riik ja ühiskond teadvustab ja tähtsustab mesilaste tähtsust inimese poolt suunatavate tolmeldajatena ning võtab selleks ette samme, et mesindus ei hääbuks, vaid võiks tugevneda.

Mesindus Euroopa Liidus

Euroopa Liidu mesindust iseloomustav mesilasperede arvukus on kasvanud vastavalt EL riikide arvu kasvuga. Kui 1998.a. oli Euroopa Liidu maades kokku 8,13 miljonit mesilasperet ja 2003.a. seisuga 8,72 miljonit peret, siis 2004.a. laienemise protsessis liitunud riikide arvel suurenes mesilasperede arv 30% võrra ja ulatus 11,55 miljoni pereni. Kui Euroopa Liiduga liitusid ka Bulgaaria ja Rumeenia, mis on mõlemad üsna tugevad mesindusmaad, siis on praeguseks EL mesilasperede arv suurenenud juba ligi 14 miljoni tasemeni.

Paraku on USA-ga samalaadsed mesilaste kollapsile viitavad nähtused praegu juba aset leidmas ka Euroopa Liidu mesinduses. Eelkõige väljendub see üha suurenevas talvises mesilasperede hukkumises, mis ulatub viimastel aastatel näiteks Hispaanias, Prantsusmaal ja ka Itaalias kuni 30-35% tasemele. Aga esineb ka mesilasperede hääbumist suveperioodil, mis loomulikes tingimustes ei tohiks aset leida. Põhjustajatena nähakse enam kui kümnet erinevat asjaolu, millest põhilised on varroatoos ja teised mesilashaigused, rohke taimekaitsevahendite kasutamisest tekkivad kahjulikud mõjud mesilastele ja võimalik, et ka järjest enam levivate GMO-taimede kõrvalmõjud.

Ka Euroopa Liidu tippasemel on hakatud üha rohkem rääkima mesilaste täiendava kaitse vajadustest, rõhutades mesilaste tähtsust meie toidulauale ja keskkonna tasakaalus hoidmisel läbi tolmeldamistegevuse. Euroopa Parlamendis võeti 20.10.2008.a. vastu ka vastavas sisuga resolutsioon mesinduse olukorrast ja arendamisvajadustest Euroopa Liidus, mille mõju ja rakendumist lähiajal on ka loota. Selles resolutsioonis rõhutatakse, et mesindussektoris on kogu maailmas ja eelkõige Euroopas väga tõsised probleemid, millega tuleks tegelda.

Sealjuures tuleb meeles pidada, et mesindusel on kasulik mõju ökosüsteemile tervikuna ning eriti põllumajanduse ökosüsteemile. Nii näiteks tuleb teadlaste hinnangul Euroopas arvestada, et 76% inimeste tarbeks mõeldud toiduainete tootmisest sõltub mesindussektorist ja et ka 84% Euroopas kasvatatavatest juurviljasortidest sõltub tolmlemisest. Resolutsioonis rõhutatakse, et

näiteks mett saab importida Euroopasse maailma eri piirkondadest, kuid ainult piisava arvu mesilasperedega kohapeal on võimalik Euroopa Liidu maades tagada vajalikul tasemel aia- ja põllukultuuride ning looduslike taimeliikide tolmlemine.

Mesinduse otseseks väljundiks on muidugi mesi kui väärtuslik, tervislik ja tervistav toiduaine. Oleks mõistagi väga hea, kui suudetaks toota Euroopa Liidu maades meeturu vajadusteks ka senisest rohkem mett, et katta praegusest 55-60% tasemest suuremal määral meetarbijate ootusi ja vajadusi kohapealse mee järele. Nii meetoodangu kui mesilaste tolmeldamise mõju suurendamiseks on Euroopa Liidu mesindussektori toetamise üheks prioriteediks võimalikult kõigis liikmesmaades mesilasperede arvukuse suurendamine. Selleks vajatakse senisest suuremat tähelepanu ja toetust mesindusele nii Euroopa Liidu kui riikide valitsuste poolt.

Mesindus Eestis

Mesinduse hetkeseisu Eestis iseloomustab arvnäitajatest see, et meil on praegusel perioodil EML hinnangul kokku umbes 7000 mesinikku ja nende mesilates peetakse orienteeruvalt ligi 60 000 mesilasperet. Põllumajandusloenduse andmetel 2001.a. suvel oli Eestis enam kui 7600 mesinikku ja ligi 50 000 mesilasperet. Sealjuures jäi loendustehnilistel põhjustel loendamata hinnanguliselt 5000 – 6000 mesilasperet. Statistikaameti andmetel oli Eestis 2002.a. 50,5 tuhat mesilasperet. Kuid seejärel on ametlike andmete kohaselt mesilasperede arv Eestis pidevalt vähenenud, jõudes 2008.a. 24,8 tuhandeni ja kasvades 2009.a. 27,5 tuhandeni. Põhjus nii madala näitaja esitamiseks tegelikkuse pähe on eelkõige Statistikaameti suutmatust tegelikke tõeseid andmeid kokku saada.

Mesinike hulgas on praeguse seisuga kuni 60 täis-professionaali, kellele mesindus on ainus või peamine sissetulekuallikas. Lisaks on Eestis umbes 250 nn. pool-professionaali, kellele mesindus annab olulist sissetulekut kas talupidamise vormis või mõne teise töö kõrval. Peale selle on Eestis kuni 1000 mesinikku-väiketootjat, kes saavad mesindusest ja mee müügist teatud lisasissetulekut (näiteks pensionärid). Ülejäänud mesinikele on mesilastega tegelemine mõnus looduslähedane harrastus, mis annab ka mee oma toidulauale ja kingituseks ka sõpradele ning sugulastele.

Mesilaste pidamisel on Eestis tänapäeval mesinike ees mitmeid probleeme, mille lahendamiseks on tekkinud raskusi ja mis mõjutavad mesindust väljastpoolt. Avalikuks on saanud hulgaliselt juhtumeid, kus taimekaitsetööde käigus õitsvatel kultuuridel või keemilisel umbrohutõrjel, ka õitsvatel taimikute niitmisel ja peenestamisel (pindalatoetuse saamiseks) surmatakse sageli suurel hulgal lennumesilasi.

Nagu mujal maades, nii ka Eestis on probleeme mesilashaigustega. Nagu USA-s ja paljudes Lääne-Euroopa maades, nii ka Eestis on olnud mesilasperede mõistatusliku hukkumise juhtumeid, mis võivad viidata kollapsi laadsetele nähtustele. Kinnitust sellisele oletusele esialgu siiski pole saadud. Samas tuleb Eestis järjepidevalt tegelda mesilashaiguste seirega, et õigeaegselt haiguskoldeid avastada ja mesinikke haiguste tõrjel nõustada ja abistada. Varroatoos vajab pidevat tähelepanu ja tõrjet, sest vastasel juhul suurenevad talvekaod ja mesilasperede üldine nõrgenemine ja hukkumine drastiliselt.

Mõne piirkonna mesinikel on probleeme karude, nugiste ja teiste kahjuritega mesinduses. Eestis lõhuvad karud aastas keskmiselt 150 või ka rohkem mesilastaru ja hävitavad mesilaspere, vahel ka meesaagi. Nugiste süül hukkunud perede arv on veelgi suurem, ulatudes ekspertide hinnangul kuni 400-500 pereni või rohkemgi aastas. Ka linnud (tihased ja rahnid talvel, hallõgija, pääsuke jt. suvel) söövad hulga mesilasi. Karude tõrjeks on kasutusel elektritarad, mõnel pool ka sireenid. Üks vana mesinik arvab – parim karutõrjuja on siberi laika. Mõne väga jultunud karu on ka jahimehed paika pannud. Mesinik ise saab oma mesila kaitseks erinevate rüüstajate vastu mõndagi tarka ette võtta. Üldiselt võib öelda, et tark ja hoolikas mesinik on mesinduses edukam ja tema saab tunda oma mesilast ka suuremat rõõmu.